

KAMU YATIRIMLARI VE POLİTİKALARI KAPSAMINDA TÜRKİYE’DE BAĞCILIK SEKTÖRÜ

Funda YILMAZ¹, Pınar TOPÇU²

¹Dr., Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, ANKARA

²Zir. Yük. Müh., Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Toprak Bilimi Bölümü, ANKARA

Geliş tarihi / Received: 11.09.2017, Kabul tarihi / Accepted: 20.06.2018

ÖZET

Asma, kökeni milyonlarca yıl öncesine uzanan ve dünyanın en eski bitkilerinden birisidir. Asmanın kültüre alınmasıyla gelişen bağcılık sektörü; sofralık, kurutmalık, şaraplık ve diğer değerlendirme şekilleri ile ihracatta önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, bağcılık sektörünün toprak muhafaza, istihdam ve insan sağlığına yaptığı katkılar da göz ardı edilemez. Dünyada yaklaşık 7 milyon hektar alanda bağcılık yapılmaktadır. Küresel ölçekte en kaliteli kurutmalık, sofralık, şaraplık ve sıralık üzüm çeşitlerinin yetiştirildiği ülkelerden birisi ise Türkiye’dir. Öyle ki, Türkiye’de üretilen 4 milyon ton üzümün yaklaşık 2 milyon tonunu sofralık, 1.536 bin tonunu kurutmalık ve 472 bin tonunu şaraplık üzüm oluşturmaktadır. Mevcut potansiyelinin yanı sıra zaman içerisinde ortaya çıkan çeşit, tip ve klondan oluşan zengin bir genetik çeşitliliğe de sahiptir. Diğer taraftan, Türkiye’de bağcılık sektörünün geliştirilmesinde sorun teşkil eden filoksera, çeşit-anaç standardizasyonu, hastalıklar ile mücadele, depolama gibi konularda kayda değer gelişmeler olsa da henüz yeterli düzeye ulaşmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışma ile Türkiye’de bağcılığa yönelik olarak gerçekleştirilen kamu yatırımları, geliştirilen politikalar ve yasal düzenlemeler incelenmiş ve sektörün gelişmesine katkı sağlayacak politika önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bağcılık, üzüm, kamu yatırımları, politikalar

THE VITICULTURE SECTOR IN TURKEY WITHIN THE CONTEXT OF PUBLIC INVESTMENTS AND POLICIES

ABSTRACT

Grapevine is one of the world’s oldest plants and its origin stretches over millions of years. Viticulture, is advanced by incorporating the culture of the grapevine, has an important place in exports with table grapes, raisin, wine and other forms of the assessment. In addition, viticulture sector’s contributions to soil conservation, employment and human health cannot be ignored. Viticulture cultivates in approximately 7 million hectares area in the world. Globally, Turkey is one of the countries grows the best quality of raisin, table grapes, wine and syrup grapes varieties. Therefore, 4 million tons of grapes produced in Turkey constitutes approximately 2 million tons of table, 1.536 thousand tone of raisin and 472 thousand tone of wine grapes. It has variety, type and rich genetic diversity of the clones as well as the existing potential. On the other hand, such as phylloxera, variety–rootstock standardization, disease fighting, storage are the problem of viticulture development in Turkey and there have been significant developments, it doesn’t reach a sufficient level yet. Within the context, in this study, public investments, developed policies and regulations for viticulture in Turkey were examined and policy recommendations that will contribute to the development of the sector have been taken.

Keywords: Viticulture, grape, public investments, policies

GİRİŞ

Küresel ölçekte stratejik bir sektör olma özelliğini koruyan tarım sektörü ülkelerin gelişmişlik düzeylerinden bağımsız olarak özellikle son yıllarda ekonomik alanda tartışmaların odağı haline gelmiştir. Sektörün

dinamik yapısı ile birlikte gün geçtikçe değişen ve gelişen koşullar, sanayi, enerji, turizm gibi sektörlerde ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar tarım sektöründe yeni politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda, kaliteli ve verimliliği yüksek üretim ile rekabet gücünün artırılması, dış

ticarete istenilen düzeye ulaşılması, doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması, gıda güvenliğinin temin edilmesi gibi hususlar temel amaç olmuştur.

Sektörün, Gayri Safi Milli Hâsıla (GSYH) içerisindeki payı 2005–2015 yıllarını kapsayan dönemde %9.3 ile %6.6'lık bir aralıkta bulunmuştur [19]. Genellikle dalgalı bir seyir izleyen bu payların en önemli nedeni tarım sektörünün iklim değişikliği, kuraklık, sel, don, fırtına gibi doğal afetlerin etkisinde olması dolayısıyla sahip olduğu kırılmalı yapıdan kaynaklanmaktadır.

Ağırlıklı olarak bitkisel üretime dayanan sektörde meyve üretimi içerisinde ise en yüksek paya üzüm sahiptir. TÜİK'in meyve üretimiyle ilgili istatistiklerine göre, 2015–2016 piyasa döneminde üzümün yeterlilik derecesi %141 ve kişi başı tüketim miktarı 26.3 kg'dır. Ayrıca, bağcılığın, sofralık, kurutmalık, şaraplık ve diğer değerlendirme şekilleri (sirke, pekmez, pestil, reçel, bulama, lokum, meyve suyu, hardaliye, sucuk, köfter, ezme, çekirdek yağı ve diğer mamul ürünler) ile ihracatta önemli bir yeri bulunmaktadır. Son birkaç yıldır salamura asma yaprağı da ekonomik değeri artan ürünler arasında yer almıştır. İlaveten, istihdama, toprak muhafazasına, insan sağlığına kattığı değerlerden dolayı bağcılık sektörünün ayrı bir önemi vardır.

Bilhassa, bağcılık, Türkiye'nin birçok bölgesinde coğrafi konum ve ekolojik faktörler bakımından optimal yetişme imkanlarına sahip olup gerek üretim miktarı gerekse üretim alanı açısından Türkiye tarımı ve ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bağcılık alanında yapılan araştırmaların temelinde mevcut gen kaynaklarının korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması hususları ön planda tutulmuştur. Günümüze kadar yapılan çalışmalar sektörün gelişmesine büyük katkılar sağlamasına rağmen ulusal ve uluslararası alanda daha ileri seviyelere ulaşmak için ihtiyaç duyulan gerek yapısal gerekse yasal bazı düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulamaya geçirilmesi gerekli görülmektedir. Söz konusu ihtiyaçlardan hareketle, bu çalışma ile Türkiye'de bağcılığa yönelik olarak gerçekleştirilen kamu yatırımları, geliştirilen politikalar ve yasal düzenlemeler incelenmiş ve sektörün gelişmesine katkı sağlayacak politika önerilerinde bulunulmuştur.

BAĞCILIK SEKTÖRÜ

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'nın 2014 yılı verilerine göre [13]; dünyada üretilen üzümün %35.8'i Avrupa'da, %35.4'ü Asya'da, %19.9'u Amerika'da, %6.2'si Afrika'da ve %2.7'si Okyanusya kıtasında üretilmektedir. Üzüm üretiminin yapıldığı alan açısından ilk on ülke Çizelge 1'de, üzüm üretim miktarı açısından lider konumunda olan ilk on ülke ise Çizelge 2'de yer almaktadır.

Çizelge 1 ve Çizelge 2 incelendiğinde, üzüm üretim alanı açısından ilk beş sırayı İspanya, Çin, Fransa, İtalya ve Türkiye'nin aldığı; üzüm üretimi açısından ise ilk beşte Çin, ABD, İtalya, İspanya ve Fransa'nın bulunduğu ve Türkiye'nin de 6. sırada (4.175.356 ton) olduğu görülmektedir.

Türkiye'de Bağcılık Sektörü

Türkiye'de 2006–2016 yılları arasında üzüm yetiştiriciliği yapılan alan ve üretilen üzüm miktarı Çizelge 3'te yer almaktadır. Bu çizelge incelendiğinde, üzüm üretiminin yapıldığı toplam alanda en büyük üretim payını sofralık üzümün aldığı, bunu sırasıyla kurutmalık üzüm ve şaraplık üzümün izlediği görülmektedir.

Çizelge 1. Dünyada ülkelerin üzüm üretim alanları [13]

Table 1. Grape production areas of the countries in the world [13]

No	Ülke / Country	Üretim alanı (ha) / Production area (ha)
1	İspanya	931.065
2	Çin	770.101
3	Fransa	757.948
4	İtalya	702.904
5	Türkiye	467.093
6	ABD	418.607
7	Arjantin	226.388
8	İran	213.111
9	Şili	198.028
10	Hindistan	118.740

Yasal Altyapı

Türkiye'de bağcılık sektörü ile ilgili faaliyetleri kapsayan yasal altyapı aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır.

•1311 sayılı Türkiye Bağcılığının Modernleştirilmesi ve Bağcılığımızın

Kalkındırılması Kanunu (2001 tarihli ve 4684 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır),

- 4250 sayılı İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu,
- 4733 sayılı Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun,
- 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu,
- 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu ve ilgili yönetmelikleri,
- 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu,
- 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu,
- 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu ve ilgili yönetmelikleri,
- 5488 sayılı Tarım Kanunu,
- 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu,
- 5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı

- Destekleme Kurumu Kanunu,
- 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu,
- 30.12.2006 tarihli ve 26392 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bağcılık Yönetmeliği,
- 13.01.2008 tarihli ve 26755 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bitki Çeşitlerinin Kayıt Altına Alınması Yönetmeliği,
- 17.01.2008 tarihli ve 26759 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Meyve/Asma Fidan ve Üretim Materyali Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği,
- 07.09.2010 tarihli ve 27695 sayılı Tarım Havzaları Yönetmeliği,
- İyi Tarım Uygulamaları Hakkında Yönetmelik (2010, 2011 ve 2014 yıllarında değişikliğe uğramıştır.),
- 29.12.2011 tarihli ve 28157 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği,
- 01.04.2017 tarihli ve 30025 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kuru Üzüm Lisanslı Depo Tebliği,
- 30.06.2017 tarihli ve 30110 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Türk Gıda Kodeksi Üzüm Pekmezi Tebliği (No: 2017/8).

Çizelge 2. Dünyada ülkelerin üzüm üretim miktarı[13]

Table 2. Production of the grapes of the countries in the world [13]

No	Ülke Country	Üretim miktarı (ton) Production
1	Çin	12.545.800
2	ABD	7.152.063
3	İtalya	6.930.794
4	İspanya	6.222.584
5	Fransa	6.172.557
6	Türkiye	4.175.356
7	Arjantin	2.635.109
8	Hindistan	2.585.340
9	Şili	2.456.629
10	İran	2.056.689

Çizelge 3. Türkiye'de üzüm üretim alanları ve miktarları [19]

Table 3. Grape production areas and quantities in Turkey [19]

Yıl Year	Alan (da) Area (da)	Üretim (ton) / Production (ton)			
		Toplam Total	Sofralık Table grapes	Kurutmalık Raisin	Şaraplık Wine
2006	5.138.351	4.000.063	2.060.167	1.495.697	444.199
2007	4.846.097	3.612.781	1.912.539	1.217.950	482.292
2008	4.827.887	3.918.442	1.970.686	1.477.471	470.285
2009	4.790.239	4.264.720	2.256.845	1.531.987	475.888
2010	4.777.856	4.255.000	2.249.530	1.543.962	461.508
2011	4.725.454	4.296.351	2.268.967	1.562.064	465.320
2012	4.622.959	4.234.305	2.219.813	1.613.833	400.659
2013	4.687.922	4.011.409	2.132.602	1.423.578	455.229
2014	4.670.929	4.175.356	2.166.749	1.563.480	445.127
2015	4.619.557	3.650.000	1.891.910	1.334.563	423.527
2016	4.352.269	4.000.000	1.990.604	1.536.862	472.534

POLİTİKALAR

Kalkınma Planları

1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963–1967):
“Şaraplarımız Avrupa’da öteden beri pazar bulan ve özellikleri dolayısıyla talep edilen maddeler arasında yer almışlardır. Şarap ihraç ettiğimiz başlıca memleketler Almanya, Danimarka, İngiltere ve İsveç’tir. İhracata ayrılan Türk şarabının özelliği, alkol oranının yüksek olması ve Avrupa’da mahallî şaraplarla harman edilebilmesidir. Türkiye’nin, kupajla elde edilen şarabının doğrudan doğruya ihraç imkânları da vardır. Plân dönemi içinde gerekli tedbirler alındığı takdirde, şarap ihracatımızı önemli miktarda artırmak imkânı vardır. Çünkü şaraplarımızın kalitesi gittikçe yükselmektedir. Türkiye, çok çeşitli üzüm yetiştiren bir ülkedir. Bağcılık bakımından dünyada önemli bir yer almıştır. Bununla birlikte üzümümüzün ancak %3’ü şarap olarak değerlendirilmektedir. Şaraplarımızın ihracatında başka bir mesele maliyet meselesidir. Şarap fiyatlarımız, öbür ülkelerin ihraç fiyatlarının üstündedir. Türk şarapları Avrupa’da hektolitresi 6–9.5 dolar üzerinden

satılmıştır. Şarap sanayinde, maliyetleri düşürme imkânları vardır. Fiyat kararlılığı ve kalite düzeltilmesi de göz önünde tutulursa şaraplarımızın daha fazla ihracı da mümkündür. Bundan başka üzüm üretimimizi daha iyi değerlendirmek ve sofralık üzüm dışında kalanları şarap sanayiine daha kolay sevk etmek probleminin de çözülmesi gerekmektedir. Bugünkü gidişle, 1967 yılında 36.293 milyon litre şarap üretilecektir.” ifadesi yer almaktadır.

2. *Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972):* “Türkiye bağ mahsulleri üretiminde ileri bir yer tutmasına ve bağcılık birçok yerlerde üreticinin alternatifi olmayan tek gelir kaynağını teşkil etmesine rağmen içki şeklindeki değerlendirme oranı çok düşüktür. Bu yüzden bağlar sökülmekte ve kaliteli içki üretimine elverişli üzüm çeşitleri günden güne yok olmaktadır.” ifadesi yer almaktadır.

3. *Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973–1977):* “Meyve üretiminin Üçüncü Plan döneminde yılda ortalama %3,9; bunların içinde narenciye üretiminin ise %4,9 oranında artması öngörülmüştür. Üçüncü Plan döneminde 10 bin hektar dolayında yeni narenciye dikimi projeye bağlanmıştır. Üzüm üretiminde pazar isteklerine uygun sofralık ile şaraplığa elverişli çeşitlerin üretimine ağırlık verilecektir. Planlı dönemde üzümün daha geniş ölçüde değerlendirilmesi amacı ile şarap kapasitelerinin yeterli düzeye çıkarılması ve ihracatın artırılması öngörülmüştü. Ancak, kaliteli şarap için yeter miktarda üzüm, üretilmemesi, ileri teknolojiyi uygulayacak tesislerin kurulamaması ve ihracatın artırılması ile ilgili organizasyonun gerçekleştirilememesi nedenleri ile şarap üretiminde beklenen gelişme sağlanamamıştır. Böylece ihracat Planlı dönemde öngörülenin çok altında gerçekleşmiştir. Gerçekleştirilen ihracat da çoğunlukla Tekel Genel Müdürlüğüne ait tesislerde üretilen şarabın dökme olarak, maliyetlerinin altında bir değerde ihracıyla sağlanmıştır.” ifadesi yer almaktadır.

4. *Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979–1983):* “Üçüncü Plan döneminde şarap sanayinde optimal büyüklüklerde olmamakla birlikte 29 milyon litrelik ek kapasite yaratılmıştır. Bununla birlikte özellikle dış pazara dönük modern küpaj, soğuk muhafaza ve şişeleme tesisleri kurulamamış, kapasiteden tam olarak

yararlanılamamıştır. Özellikle özel kesim işyerlerinde düşük kapasitede üretim dikkati çekmektedir. Şarap dışsatımında miktar ve özellikle kalite yönünden beklenen gelişmeler gerçekleştirilememiştir. Şarabın çoğunlukla dökme olarak maliyetinin altında bir değerle dışsatımı, Tekelde sumaya, özel sektörde ve tarım satış kooperatifleri birliklerinde sirkeye dönüştürülerek bir anlamda değer kaybettirilmesi önlenememiştir. Şarap sanayinin geliştirilmesi, ekolojik nedenlerle tarım sektöründe yaygın ölçüde üreticiyi ilgilendiren üzümün değerlendirilmesinde toplumsal ve ekonomik hedefler açısından önem ve önceliğini korumaktadır. Yurtiçi ve yurtdışı talepler yönünden kaliteli şarap üretiminin var olan üzüm türleri, sanayiinin teknolojisi ve ölçekleri bakımından gerçekleştirilmesi olanaksız görülmektedir. İleri teknolojileri uygulayabilecek ve üzüm üreticileri ile uygun çeşit üretimi için uzun dönem sözleşme yapabilecek ekonomik büyüklükteki işletmelerin kurulması ve var olanların bu doğrultuda yönlendirilmesi ve özendirilmesi gerçekleştirilememiştir.” ifadesi yer almaktadır.

5. *Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985–1989):* “Tohumluk, fidan, fide ve bağ çubuğu temini ile meyve ve bağ tesislerinin teşvikinde tarıma dayalı sanayilerin ihtiyaçları da göz önünde bulundurulacaktır. Şarap ihracatında dökme yerine ambalajlı ihracata yönlenecektir.” ifadesi yer almaktadır.

6. *Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994):* “Önemli ihraç potansiyeli olan şarapçılığın gelişmesi, optimal büyüklükte şarap üretim kapasitelerinin kurulması amacıyla üzümçülüğün gelişmesi desteklenecek ve ambalajlı şarap ihraç olanaklarının araştırılması sağlanacaktır.” ifadesi yer almaktadır.

7. *Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000):* “Türk ÖTV Kanun Tasarısının, AT’de uyumlaştırılan tütün, alkol, bira, şarap ve madeni yağlar dışında kalan kısmının daha dar kapsamlı tutulması sağlanacaktır.” ifadesi yer almaktadır.

10. *Kalkınma Planı (2014–2018):* “Tütün kullanımı ile alkol ve madde bağımlılığıyla mücadele kapsamında programlar ve kampanyalar düzenlenmesiyle denetimlerin etkinleştirilmesi planlanmaktadır.” ifadesi yer almaktadır.

Bölgesel Eylem Planları

DAP Eylem Planı (2014–2018): DAP Eylem Planı (2014–2018)'nin “Bitkisel Üretim” adlı eksenini altında; “Sebze ve meyve üretimi artırılacak ve pazarlara bilirliliği sağlanacaktır.” eylemi bulunmaktadır. Bu eylem çerçevesinde, havza bazlı meyvecilik master planının hazırlanması, meyvecilik potansiyeli bulunan havzalarda modern kapama bahçelerinin tesis edilmesi ve modern üretim tekniklerinin uygulanması planlanmaktadır.

DOKAP Eylem Planı (2014–2018): DOKAP Eylem Planı (2014–2018)'nin “Ekonomik Kalkınma/Tarım” adlı eksenini altında; “Bölgedeki potansiyel organik havzalar tespit edilecek ve değerlendirilecektir.” eylemi bulunmaktadır.

GAP Eylem Planı (2014–2018): GAP Eylem Planı (2014–2018)'nin “Ekonomik Kalkınmanın Hızlandırılması” adlı eksenini altında; “Değer zinciri esaslarına dayalı doğaya dost tarımsal üretim sistemlerinin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.” eylemi bulunmaktadır.

KOP Eylem Planı (2014–2018): KOP Eylem Planı (2014–2018)'nin “Ticaret Ortamının İyileştirilmesi” adlı eksenini altında; “katma değeri yüksek olan bitkisel ürünlerin (fasulye, kiraz, çilek, üzüm, peynir ve yöresel vb. ürünler) coğrafi işaret tescillerinin alınması için gerekli eşgüdüm sağlanacak ve pazar rekabet güçleri artırılacaktır.” eylemi bulunmaktadır.

Kamu Yatırımları

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın merkez ve taşra teşkilatlarında bağcılık sektörüne yönelik yürütülen kamu yatırımlarından bazıları aşağıda maddeler halinde sunulmaktadır. Bunlar;

•Üzüm ve Teknolojileri Araştırma, Geliştirme ve Uygulama Merkezi Projesi (TAGEM),

•Gökçeada ve Bozcada Tarımsal Kalkınma ve İskân Projesi (Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü–organik bağcılık faaliyetleri),

•Gökçeada'da Organik Üzüm Yetiştiriciliğine Uygun Çeşitlerin Belirlenmesi Projesi (Tekirdağ Bağcılık Araştırma İstasyonu),

•Gökçeada'da Yürütülen Organik Bağcılıkta Yeşil Gübreleme ve Diğer Organik

Materyallerin Kullanma İmkânlarının Araştırılması Projesi (Kırklareli, Atatürk Toprak Su ve Tarımsal Meteoroloji Araştırma İstasyonu),

•Organik Bağ Üretimi Projesi (Afyonkarahisar, Denizli, Karaman, Malatya, Manisa, Mardin–Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şube Müdürlükleri),

•Organik Sofralık Üzüm Yetiştiriciliği Projesi (Manisa Bağcılık Araştırma İstasyonu),

•Meyve–Asma Baz Materyalleri AR–GE Merkezi Projesi (TAGEM projesi),

•Üzüm ve Üzüm Ürününe Dayalı Sanayi Sektörü Analizi ve Kapasite Geliştirme Projesi (Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü–Bitkisel Üretim Geliştirme Projesi altında yer almaktadır)'dir.

Diğer taraftan, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından bağcılık sektörüne yönelik muhtelif çalıştay, eğitim ve toplantılar düzenlenmektedir. Bunlardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

•22–23 Aralık 2016, Nevşehir: Kapadokya Ulusal Bağcılık Çalıştayı,

•12–14 Aralık 2016, Antalya: Bağ Kayıt Sistemi'nin kullanımının eğitimi,

•26–27 Haziran 2013, Tekirdağ: Vizyon 2023 Bağcılık Çalıştayı.

Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlıklarının Faaliyetleri

Doğu Anadolu Projesi (DAP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı: DAP Bölgesi'nde “Çukurca Bağcılık Projesi” ile 2016 yılında “Sınır İlçeleri Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Programı (SESKAP)” kapsamında desteklenmiştir. Söz konusu proje kapsamında, Çukurca ilçesine bağlı Üzümlü köyünde ikamet eden 10 aileye 3'er dekar toplam 30 dekar ve “Alfons Alphonse Lavallee” cinsi 6.000 fidanlık bağ kurulumu desteği sağlanmıştır.

Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı: DOKAP Bölgesi'nde “Tokat İli Bağ Vatanına Dönüyor Bağcılığı Geliştirme Projesi” kapsamında, Tokat ili ve Pazar, Zile, Erbaa ve Niksar ilçelerinde ilk yıl 1.000 dekar, ikinci ve üçüncü yıllarda 500'er dekar alanda üzüm bağı tesisi yapılacak olup, 3 yılda toplam 2.000 dekar alanda bağ tesis işlemleri tamamlanacaktır. Tokat İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık

Müdürlüğü ile yürütülecek olan projenin uygulama yılı ise 2017–2019’dur.

Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı: GAP Bölgesi’nde, bağcılığın geliştirilmesi için, var olan çeşitlerin korunması, üretim alanlarının genişletilmesi, modern bağcılığın teşvik edilmesi, organik bağcılığın teşvik edilmesi gibi konularda alt projeler 2009–2016 yılları arasında desteklenmiştir. Söz konusu projeler, Çizelge 4’te sunulmuştur.

Çizelge 4. GAP projeleri

Table 4. GAP projects

2009
•Bağ Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi Projesi, •Bazı Yerli ve Yabancı Sofralık Üzüm Çeşitlerinin Adıyaman Ekolojisi Koşullarına Adaptasyonları Projesi, •Yüksek Telli Bağ Yetiştiriciliğini Geliştirme Projesi, •Bağcılığı Geliştirme Projesi, •Yüksek Terbiye Sistemli Bağcılık Projesi, •Bağlarda Telli Terbiyeli Modern Sisteme Geçiş Projesi.
2010
•GAP Bölgesindeki <i>Vitis vinifera</i> L. cv. Kızılbankı ve Şire Üzüm Çeşitlerinin Virüslerden Arındırılıp Damızlık Parsel Oluşturularak Kaybolmasının Önlenmesi ve Bölgeye Tekrar Kazandırılması Projesi, •Bağ ve Meyve Tür Çeşitlerinin Adıyaman Ekolojik Koşullarına Adaptasyonu Projesi.
2012
•Kilis Horoz Karası Üzüm Çeşidinin Yaygınlaştırılması Projesi, •Meyveciliği (Bağ) Geliştirme Projesi.
2013
•Bağcılıkta Çardak Terbiye Sisteminin Uygulanması ve Yaygınlaştırılması, •Organik Bağcılığın Yaygınlaştırılması ve Geliştirilmesi Projesi, •Modern Bağcılık Projesi.
2014
•Şanlıurfa Bağcılığının Geliştirilmesi Projesi, •Şanlıurfa İlinde Yetiştiriciliği Yapılan Bazı Yerel Üzüm Çeşitlerinin Çardak Sistemindeki Performanslarının Belirlenmesi Projesi.
2016
•Bağların İyileştirilmesi Projesi.

Çizelge 5. Tarımsal destekler

Table 5. Agricultural support

Biyolojik ve biyoteknik mücadele desteği		
	Açık alan	Örtü altı
Biyolojik	35 TL/da	350 TL/da
Biyoteknik	35 TL/da	110 TL/da
Alan bazlı / İyi tarım uygulamaları ve organik tarım desteği		
	Açık alan	Örtü altı
İyi tarım uygulamaları	50 TL/da	150 TL/da
Organik tarım	70 TL/da	–
Alan bazlı / Mazot ve gübre desteği		
Mazot ve gübre desteği		11 TL/da
Yurt içi sertifikalı fidan, çilek fidesi ve standart fidan kullanım desteği		
	Standart	Sertifikalı
Bağ, zeytin ve diğer meyve fidanları ile bahçe tesisi	100 TL/da	280 TL/da

Konya Ovası Projesi (KOP) Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı: KOP Bölgesi’nde KOP TEYAP kapsamında Konya’nın Hadim İlçesi’nde yürütülmek üzere, “Refahımız Bağlarımızla Yükseliyor” projesi kapsamında butik salamura tesisi kurulmuştur. Toplamda 8 dekar alanda çiftçilerin mevcut bağları, her birine 1’er dekar alanda olmak üzere telli terbiye sistemine alınmıştır. İlâveten, aynı çiftçilerin bağları damla sulama sistemine geçirilmiştir. KOP Kırsal Kalkınma Programı kapsamında “Bağcılığı Geliştirme Projesi” ile 5 kişiye 5’er dekarlık toplamda 25 dekar tam teşekküllü yüksek sistem bağ kurulumu sağlanmıştır.

Destekleme

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın resmi web sayfasında yayınlanan ve bağcılık sektörü ile ilişkili olan 2016 yılı Tarımsal Desteklere yönelik bilgiler Çizelge 5’te yer almaktadır.

Diğer taraftan, Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM)’in 2017 yılı için kurutmalık (ort. 0.9), şaraplık (ort. 0.9) ve sofralık üzüme (ort. 0.9) yönelik belirlediği birim bedeller de bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma kapsamında incelenen politika ve strateji belgeleri ile yasal mevzuatlar çerçevesinde aşağıda maddeler halinde sunulan hususların öncelikle hayata geçirilmesi Türkiye’de bağcılık sektörünün arzu edilen seviyeye ulaşması konusunda önem arz etmektedir.

•Bağcılık Yönetmeliği yerine, münferit bir Bağcılık Kanunu hazırlanmalıdır.

•DAP, DOKAP, GAP ve KOP başta olmak üzere bölgesel gelişmelerin daha yakından izlenmesi, ihtiyaç duyulan alanlarda bağcılık projelerinin oluşturulması ve uygulamaya konulması sağlanmalıdır.

•Asma gen kaynaklarının taranması, koruma altına alınması, tanımlanması ve ıslahçıların kullanımına açılması çalışmalarına verilen önem ve destek artırılmalıdır.

•Sofralık, kurutmalık, şıralık ve şaraplık üzüm üretimi için en elverişli ekolojik alanların belirlenerek ve ölçek büyüklüğü dikkate alınarak bu alanlara uygun ürün yetiştirme teknikleri uygulanmalıdır.

•Örtü altı erkenci sofralık üzüm üretimi ile organik ve iyi tarım uygulamaları sonucu üretilen üzüme daha etkin bir şekilde destek verilerek, ihracat potansiyelinin geliştirilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.

•Ar-Ge'ye yönelik faaliyetlerin etkinliğinin artırılması sağlanmalı, bu konuyla ilgili çalışan kamu-özel sektör ve üniversiteler arasındaki işbirliği ve koordinasyon güçlendirilmelidir.

•Sektörün diğer sektörlerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda sofralık ve kurutmalık üzüm üretimi başta olmak üzere, bitki koruma ürünlerinin bilinçli kullanımı hususunda ilgili tarafların işbirliği içinde çalışması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Doğu Anadolu Projesi (DAP), 2014. DAP Eylem Planı (2014–2018).
2. Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP), 2014. DOKAP Eylem Planı (2014–2018).
3. DPT, (Mülga Devlet Planlama Teşkilatı), Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013), Ankara, 2006.
4. DPT, (Mülga Devlet Planlama Teşkilatı), 2001. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001–2005: Bitkisel Üretim Meyvecilik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No:2649-ÖİK-657, Ankara.
5. DPT, (Mülga Devlet Planlama Teşkilatı), 2000. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005),Ankara.
6. DPT, (Mülga Devlet Planlama Teşkilatı), 1995. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000), Ankara.
7. DPT, (Mülga Devlet Planlama Teşkilatı), 1993. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994), DPT Yayın No:2174, Ankara.
8. DPT, (Mülga Devlet Planlama Teşkilatı), 1984. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985–1989), DPT Yayın No:1974, Ankara.
9. DPT, (Mülga Devlet Planlama Teşkilatı), 1979. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979–1983),DPT Yayın No:1664, Ankara.
10. DPT, (Mülga Devlet Planlama Teşkilatı), 1972. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973–1977), Ankara.
11. DPT, (Mülga Devlet Planlama Teşkilatı), 1967. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968–1972), Ankara.
12. DPT, (Mülga Devlet Planlama Teşkilatı), 1963. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963–1967), Ankara.
13. FAOSTAT, 2014. (<http://www.fao.org/faostat/en/#data/qc>) (<http://www.fao.org/faostat/en/#data/qc/visualize>) (Erişim Tarihi: 13.07.2017).
14. GAP, 2014. Güneydoğu Anadolu Projesi 2014. GAP Eylem Planı (2014–2018).
15. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2017. Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü. <http://www.tarim.gov.tr/bugem> (Erişim Tarihi: 08.09.2017).
16. Kalkınma Bakanlığı, 2014. Onuncu Kalkınma Planı (2014–2018), Ankara.
17. Konya Ovası Projesi (KOP), 2014. KOP Eylem Planı (2014–2018).
18. Resmi Gazete, 2017. <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx> (Erişim Tarihi: 12.07.2017)
19. TÜİK, 2017. http://www.tuik.gov.tr/precelizge.do?alt_id=1001 (Erişim Tarihi: 13.07.2017).